

II.ÚS 2546/10 ze dne 6. 9. 2011

N 150/62 SbNU 303

Posouzení důvodů pro odnětí nezletilého dítěte z péče matky a odevzdání do ústavní péče

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké - ze dne 6. září 2011 sp. zn. II. ÚS 2546/10 ve věci ústavní stížnosti 1. V. K. a 2. nezletilé A. K. proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 53 Co 201/2010-155 ze dne 10. května 2010 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 č. j. 25 Nc 450/2009-143 ze dne 9. března 2010 o nařízení předběžného opatření, kterým byla A. K., nezletilá dcera stěžovatelky V. K., svěřena do péče kojeneckého ústavu, za účasti JUDr. D. K., kolizní opatrovnice.

Výrok

Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 53 Co 201/2010-155 ze dne 10. května 2010 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 č. j. 25 Nc 450/2009-143 ze dne 9. března 2010 se zrušují.

Odůvodnění

Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 31. srpna 2010, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), se stěžovatelky domáhají zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, jimiž mělo být zasazeno do jejich základních lidských práv tím, že oba soudy vybočily z mezí výkonu státní moci (čl. 2 odst. 3 Ústavy), a porušily tak povinnost rozhodovat nikoli libovolně ve smyslu čl. 95 odst. 1 Ústavy. Porušily i ústavně zaručené právo stěžovatelek na nezasahování do jejich rodinného a osobního života, zákaz diskriminace a právo na spravedlivý proces, jak jsou tato práva zakotvena v čl. 7, čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 1 a 4, čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") i čl. 5 odst. 1 písm. d), čl. 6 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též jen "Úmluva"). Konečně tak soudy porušily čl. 2, čl. 3 odst. 1, čl. 5, 7, 8 a 9 Úmluvy o právech dítěte (vyhlášené pod č. 104/1991 Sb.) a v případě soudu odvolacího též právo na soudní přezkum rozhodnutí soudu prvního stupně, jak je zakotveno v občanském soudním řádu ve vazbě na čl. 36 a čl. 38 odst. 1 a 2 Listiny a čl. 6 a 13 Úmluvy. S ohledem na trvající protiprávní stav a fyzickou a psychickou újmu stěžovatelky dále navrhují, aby byla zrušena také všechna další účinná rozhodnutí, kterými je nezletilá odnímána první stěžovatelce. Současně navrhují, aby bylo rozhodnuto, že vykonatelnost napadených rozhodnutí se odkládá, a nařízeno, aby osoba mající nezletilou stěžovatelku ve své péči ji neprodleně vydala do péče první stěžovatelky. První stěžovatelka konečně žádá, aby byla ústavní stížnost projednána jako naléhavá mimo pořadí a aby náklady jejího zastoupení zaplatil v plném rozsahu stát.

Přestože první stěžovatelka podala ústavní stížnost rovněž jménem své nezletilé dcery, byl Ústavní soud nucen z důvodu možného střetu zájmů mezi stěžovatelkou a nezletilou ustanovit nezletilé kolizního opatrovníka. Učinil tak usnesením sp. zn. II. ÚS 2546/10 ze dne 24. března 2011, jímž byla druhé stěžovatelce pro účely zastupování v řízení před Ústavním soudem ustanovena opatrovnice JUDr. D. K., advokátka.

Z obsahu spisu Obvodního soudu pro Prahu 9 sp. zn. 25 Nc450/2009, který si Ústavní soud vyžádal, bylo zjištěno následující:

Obvodní soud pro Prahu 9 rozhodl dne 29. dubna 2009 na základě podnětu sociálního odboru městské části Praha 9 o vydání předběžného opatření dle § 76a o. s. ř., jímž druhou stěžovatelku odevzdal do péče Dětského centra s komplexní péčí a podpůrnou rodinnou terapií při Fakultní Thomayerově nemocnici v Praze (dále jen "dětské centrum"). Své rozhodnutí odůvodnil tím, že nezletilá je bezprostředně ohrožena na životě, neboť nejsou

zjištěny podmínky, ve kterých chce matka (první stěžovatelka) o dítě pečovat, přičemž stávající bydlení matky a její sociální situace jsou zcela nevyhovující a rovněž osobnost matky neskýtá záruku řádného vývoje dítěte. Posléze bylo ve smyslu ustanovení § 81 odst. 1 o. s. ř. zahájeno řízení ve věci nařízení ústavní výchovy a nezletilý byl ustanoven opatrovník městská část Praha 9. Dalšími usneseními bylo trvání předběžného opatření prodlužováno s poukazem na nespolečenskou spolupráci matky a jejích rodičů s orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále též jen "OSPOD") a na neprokázání řádných bytových a sociálních podmínek. Rozsudkem ze dne 11. listopadu 2009 obvodní soud nařídil nad výchovou druhé stěžovatelky ústavní výchovu, neboť dospěl k závěru, že první stěžovatelka dosud nezajistila a neprokázala, že má pro výchovu a výživu nezletilý dostatečné sociální a bytové poměry. Městský soud v Praze však usnesením ze dne 25. února 2010 tento rozsudek zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Usnesení o vydání předběžného opatření i o jeho prodlužování napadly stěžovatelky ústavní stížností, na základě které Ústavní soud nálezem ze dne 20. července 2010 sp. zn. IV. ÚS 2244/09 (N 146/58 SbNU 227) uvedená rozhodnutí zrušil, a to jednak z důvodu procesního pochybení a jednak proto, že soudy opěly svá rozhodnutí o okolnostech, které samy o sobě neosvědčují, že existuje naléhavá potřeba rychlého operativního zákroku a že věc nelze vyřešit jinak (rozsudkem o výchově dítěte).

V mezidobí ještě před vydáním zrušujícího nálezu Ústavního soudu obvodní soud usnesením, napadeným nyní projednávanou ústavní stížností, vydal předběžné opatření dle § 102 odst. 1 o. s. ř., kterým první stěžovatelce uložil povinnost ponechat druhou stěžovatelku v péči dětského centra s tím, že opatření pozbývá platnosti pravomocným rozhodnutím ve věci samé, přičemž tak reagoval na zrušující rozhodnutí městského soudu ohledně nařízení ústavní výchovy. Konstatoval, že důvody pro svěřeni nezletilý do péče tohoto zařízení nepominuly, neboť matka neprokázala vhodnost a dostatečnost svých poměrů. Neumožnila prošetření svých bytových a sociálních podmínek, které jsou stále vedeny jako nedostatečné a nevhodné pro pobyt a výchovu nezletilý. O odvolání první stěžovatelky rozhodl městský soud dalším napadeným usnesením, jímž rozhodnutí soudu prvního stupně změnil tak, že až do pravomocného rozhodnutí ve věci samé se druhá stěžovatelka umísťuje do péče dětského centra. Plně se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že první stěžovatelka prozatím nebyla schopna prokázat, že v mezidobí získala slušnou možnost bydlení a že je schopna pro nezletilou vytvořit prostředí, v němž budou uspokojivě zabezpečeny její potřeby, a tudíž se o jejich zajištění musí postarat společnost.

V ústavní stížnosti namířené proti posledně uvedeným rozhodnutím o vydání předběžného opatření první stěžovatelka (která podává stížnost i jménem své nezletilé dcery) zpochybňuje důvody, o které soudy opěly svá rozhodnutí. Poukazuje na to, že od počátku měla bydlení zajištěno u svých rodičů v běžně vybaveném bytě o velikosti 3+1, kde měla k dispozici jednu místnost a ostatní prostory mohla spoluužívat. Tuto skutečnost prokázala čestným prohlášením svým i rodičů. Ani tvrzení soudu o tom, že neměla výběr pro novorozence, se nezakládá na pravdě, neboť ze zprávy porodnice vyplývá, že výběr ve skutečnosti měla. Pokud bylo dále uváděno, že nezletilou nenavštěvuje, z opravné zprávy i z dalších důkazů obsažených ve spisu jednoznačně vyplývá, že za dcerou několikrát týdně chodila, po dobu prvních šesti měsíců ji kojila a doposud ji pravidelně navštěvuje, často též se svojí matkou. Konstatuje, že ač mají soudy jednoznačně doloženo, že má o své dítě zájem, i v podmínkách ústavní péče o ni pečuje, má k ní velmi dobrý vztah a má zajištěno bydlení, přesto nadále stále znovu vycházejí ze skutkového stavu opačného, založeného pouze na domněnkách. Dovolává se konstantní judikatury Ústavního soudu stran práva na spravedlivý proces, neboť soudy zjistily skutkový stav, který je v extrémním nesouladu s provedenými důkazy, obrátily břemeno tvrzení a dokazování (viz jejich tvrzení "matka neprokázala, že by byla schopna se o dítě starat"). Stěžovatelka má za to, že rozhodnutí o odebrání novorozené dcery matce, aniž by pro to existovaly zákonné důvody, je hrubým a nenapravitelným zásahem do práva na rodinu. Pokud je rozhodnutí odvolacího soudu založeno na úvaze, že je v zájmu dítěte, aby bylo ponecháno v kojeneckém ústavu, kde se mu dostává všestranné péče a kde se zdárně vyvíjí, a to až do doby, než matka prokáže, že je schopna o ně plnohodnotně pečovat a že má pro ně vytvořené slušné bytové podmínky a sociální zázemí, je zcela zřejmé, že tento soud je hodnotově dezorientován v hodnocení zájmu dítěte. Tím přesně vystihl svůj přístup k problematice péče o děti a prokázal naprosté pohrdání zájmem dítěte, jak je chápán domácí i zahraniční odbornou veřejností. Poukazuje na škálu odborných prací prokazujících skutečnost, že ústavní výchova představuje závažné ohrožení duševního a sociálního vývoje dětí, jejichž negativní důsledky poznamenávají tyto děti až do dospělosti. Odkazuje též na závěry nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2244/09 (viz výše), s nimiž se ztotožňuje, a dovolává se i dalších rozhodnutí Ústavního soudu [např. nález sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007 (N 33/44 SbNU 399), nález sp. zn. II. ÚS 838/07 ze dne 10. 10. 2007 (N 157/47 SbNU 53), usnesení sp. zn. I. ÚS 471/97 ze dne 15. 4. 1998 (U 32/10 SbNU 459)] i rozsudků Evropského soudu pro lidská práva. Právní zástupce stěžovatelek na okraj poznamenává, že v České republice byl schválen Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti a ke snížení počtu dětí v ústavní péči, neboť Česká republika je za nadužívání ústavní výchovy opakovaně kritizována na mezinárodním fóru.

Tento dokument klade mimo jiné důraz na potřebu spolupráce s rodinou a pomoc ohroženým dětem tak, aby se zabránilo jejich zbytečnému odebrání. Fakt, že novorozená dcera byla odloučena od biologické matky a předána do ústavní péče, a to bez náležitého zdůvodnění, respektive případného nabídnutí pomoci matce, nepochybně představuje závažné porušení práv dítěte.

K ústavní stížnosti se na žádost Ústavního soudu vyjádřili účastníci řízení a kolizní opatrovnice nezletilé stěžovatelky.

Městský soud v Praze na úvod svého vyjádření poznamenal, že v době rozhodování neměl k dispozici předmětný spis obvodního soudu, neboť ten se v té době nacházel u Ústavního soudu. Uvedl, že o zatímním pobytu nezletilé v ústavním zařízení rozhodl vzhledem k okolnostem, které v řízení vyšly najevo a které vyvolaly silné pochybnosti o tom, zda je matka schopna se o nezletilou řádně postarat. Matka svými postoji zavedla důvod k obavám, zda je schopna práva dítěte alespoň v nezbytné míře garantovat. Proto bylo upřednostněno právo dítěte na zajištění zdravotní a jiné nezbytné (materiální) péče před právem matky na osobní péči o dítě do doby, než budou ověřeny poměry matky a její možnosti poskytovat dítěti potřebnou péči a uspokojivé zázemí. K rychlému vyřešení této otázky může matka významně přispět změnou svého postoje v řízení, a tím aktivně prosazovat svá rodičovská práva.

Obvodní soud pro Prahu 9 uvedl, že bylo postupováno na základě spisové dokumentace a zpráv OSPOD Praha 9 a příslušného ústavního zařízení. Odkazuje na odůvodnění svého rozhodnutí, které zcela odpovídá dané situaci poté, co byl spis vrácen od odvolacího soudu, i neměnné situaci matky a dítěte, kdy matka nadále s příslušnými orgány nespolečně pracovala, což vedlo k tomu, že nebylo dostatečně známo a prošetřeno prostředí, do kterého měla matka nezletilou přivést. Dále opadl i zájem prarodičů i jejich pomoc při řešení situace matky a nezletilé, navíc matčino zvláštní chování u odvolacího soudu vzbuzovalo obavy o jejím zdravém psychickém stavu.

Opatrovnice nezletilé JUDr. D. K. ve svém vyjádření ze dne 20. dubna 2011 poukázala na to, že nezletilá je v péči ústavu téměř dva roky. Matka ji navštěvuje a zajímá se o ni, což činila až do poloviny loňského roku pravidelně, v posledním období tak činí méně často, neboť se jí v mezidobí narodilo další dítě - syn L., kterého má ve své péči a o něhož celodenně pečuje. Za dané situace je opatrovnice toho názoru, že pokud matka zvládá péči o L., ačkoli se s ním zdržuje na stejné adrese, není naprosto žádný důvod pro to, aby starší dcera pobývala i nadále v kojeneckém ústavu, obzvláště když matka o ni jeví zájem. Za této situace a se zřetelem k uvedeným skutečnostem se opatrovnice připojuje k ústavní stížnosti, přičemž akcentuje zejména její argumentaci k otázce obrácení důkazního břemene, práva stěžovatelek na spravedlivý proces a práva matky a dítěte na rodinný život.

Dne 7. června 2011 bylo Ústavnímu soudu doručeno další vyjádření kolizní opatrovnice, v němž je poukázáno na "závažné skutečnosti z prostředí rodiny stěžovatelek", na základě nichž opatrovnice koriguje své původní vyjádření a navrhuje, aby nezletilá byla i nadále umístěna v dosavadním zařízení, a to až do doby, než se první stěžovatelka podvolí vyšetření soudním znalcem a než bude jistota, že dítě bude žít v odpovídajících životních podmínkách. Z obsahu spisu vedeného OSPOD Praha 9 totiž zjistila, že první stěžovatelka vyrůstala ve velmi disharmonickém, nezdravém a ohrožujícím rodinném prostředí. V jejích devíti letech bylo podáno trestní oznámení pro podezření ze sexuálního zneužívání, zanedbání povinné výživy, týrání svěřené osoby (první stěžovatelky) ze strany jejích rodičů. Navzdory jasným indiciím se však žádné podezření nepodařilo prokázat, což je sice z pohledu trestních rejstříků zainteresaných významné, nicméně nevylučuje, že ke zneužívání nedocházelo a nadále nedochází k trvalé manipulaci, neboť první stěžovatelka je plně závislá na názoru, postojích a pokynech svého nevlastního otce. Rozsudkem z r. 1984 byl nařízen dohled nad výchovou první stěžovatelky. Následně v jejích šestnácti letech bylo opět podáno trestní oznámení pro podezření z pohlavního zneužívání otčímem, avšak ani toto se neprokázalo. Sociální úřady konstatovaly, že dítě vyrůstá v ohrožujícím prostředí a je negativně ovlivňováno "zvláštními vztahy v rodině". I když si je opatrovnice vědoma toho, že otčím první stěžovatelky má čistý trestný rejstřík, není bez významu, že byl ve výkonu trestu, ze kterého byl propuštěn na základě amnestie prezidenta republiky v roce 1990. První stěžovatelce se tedy v důsledku takto narušeného rodinného prostředí nepodařilo získat žádné odpovídající vzdělání a po dosažení zletlosti je plně závislá na finanční podpoře státu. Za dobu dvaceti let se žádné osobě z jejího okolí nepodařilo uskutečnit prošetření bytových poměrů, přičemž rodina je vnímána jako velmi problematická, nekomunikativní, žijící zcela izolovaně. V současné době jediná známá adresa první stěžovatelky, kde se pravděpodobně zdržuje, je zcela vybydlený dům, který nesplňuje ty nejjzákladnější podmínky k životu, natožpak k výchově dítěte. Opatrovnice se pokoušela dohodnout návštěvu v bydlišti první stěžovatelky nebo otčíma, ale nikdo z nich neprojevil ochotu ke spolupráci. Osobně si tak potvrdila informace orgánů ochrany dětí o tom, že první stěžovatelka nespolečně pracuje a odmítá komukoli umožnit prohlídku místa, kde by dítě vychovávala, a podobně jednají i její rodiče. Opatrovnice má tak trvalou důvodnou obavu z nevhodného a pro dítě ohrožujícího rodinného prostředí. V této souvislosti kolizní opatrovnice vyslovila obavu o zdraví ročního syna, kterého má první stěžovatelka v péči.

Na uvedená vyjádření, která byla první stěžovatelce zaslána k replice, již nebylo nijak reagováno.

K ústnímu jednání konanému dne 6. září 2011 se první stěžovatelka nedostavila, když téhož dne písemně požádala o omluvení své neúčasti a o přerušení či odročení jednání a navrhla, aby z projednávání byla vyloučena kolizní opatrovnice a aby byli vyslechnuti Ing. L. M., PhDr. M. M. [ředitel odboru Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen "MPSV")] a K. T. (vedoucí oddělení SPOD MPSV). Zástupce stěžovatelek se k uvedenému návrhu při jednání připojil a na doplnění uvedl, že MPSV zajistilo pro první stěžovatelku byt a navrhl, aby Ústavní soud učinil ohledně tohoto bytu dotaz na MPSV.

Ústavní soud po přednesení zprávy o stavu řízení a po konstatování podstatného obsahu spisového materiálu, poté, co přerušil řízení za účelem porady senátu o vznesených návrzích, námitku podjatosti kolizní opatrovnice zamítl s odůvodněním, že nebyly uplatněny žádné relevantní důvody pro vyslovení podjatosti. Zamítl i návrh na odročení jednání za účelem doplnění dokazování s tím, že by šlo o zjišťování skutkových okolností, k čemuž Ústavní soud není, na rozdíl od obecných soudů, oprávněn.

Právní zástupce stěžovatelek ve svém závěrečném návrhu odkázal na písemné vyhotovení ústavní stížnosti, přičemž zdůraznil, že ze strany státu šlo ve skutečnosti o preventivní opatření, pro něž nebyl dán žádný důvod. Poukázal i na to, že první stěžovatelka se řádně stará o své další dítě, které má ve své péči, a diferencovaný přístup k jejím dětem tak není namístě. Navrhl proto, aby bylo ústavní stížnosti vyhověno.

Kolizní opatrovnice druhé stěžovatelky odkázala na své předchozí vyjádření a jeho doplnění, přičemž vysvětlila důvody, které ji vedly ke změně stanoviska. Popsala rodinnou situaci první stěžovatelky od roku 1983, zmínila tzv. stockholmský syndrom, který dle ní hraje významnou roli v chování první stěžovatelky, a navrhla, aby byla ústavní stížnost zamítnuta.

Ústavní soud se v prvé řadě zabýval otázkou, zda je napadené předběžné opatření, upravující toliko zatímně poměry účastníků zahájeného soudního řízení, způsobilé zasáhnout do základních lidských práv a svobod, když ochrana práv stěžovatelů obecně může být poskytnuta až konečným rozhodnutím ve věci. Dospěl k závěru, že v projednávané věci tomu tak může být, a to s ohledem na povahu napadeného opatření - svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče, čímž dochází k dočasnému omezení práv dítěte na rodičovskou výchovu a péči na straně jedné a práv rodičů na péči o dítě a jeho výchovu na straně druhé. Jedná se současně o rozhodnutí, které v návaznosti na konečné rozhodnutí o výsledku sporu již nemůže být napraveno. Tím naopak jeho platnost ze zákona zaniká. Proto je ústavní stížnost přípustná, i když jde o úpravu poměrů účastníků, jež má pouze dočasnou povahu.

Po zvážení stížnostních námitek a obsahu napadených rozhodnutí a příslušného spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud v minulosti již mnohokrát zdůraznil, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy). Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy). Na druhé straně je však oprávněn a povinen posoudit, zda bylo řízení jako celek spravedlivé a zda v něm nebyly porušeny základní práva nebo svobody stěžovatele zaručené ústavním pořádkem.

Stěžovatelky ve své ústavní stížnosti brojí proti rozhodnutím obecných soudů o předběžném opatření vydaném dle ustanovení § 102 odst. 1 ve spojení s § 76 odst. 1 písm. b) o. s. ř., jímž byla druhá stěžovatelka (nezletilá dcera první stěžovatelky) v návaznosti na předchozí předběžná opatření vydaná v režimu ustanovení § 76a o. s. ř. ponechána v péči ústavu.

Podle ustanovení § 102 odst. 1 o. s. ř., je-li třeba po zahájení řízení zatímně upravit poměry účastníků nebo je-li po zahájení řízení obava, že by výkon rozhodnutí v řízení posléze vydaného mohl být ohrožen, může soud nařídít předběžné opatření. Podle ustanovení § 76 odst. 1 písm. b) o. s. ř. může být předběžným opatřením uloženo, aby účastník odevzdal dítě do péče toho, koho určí soud.

Ústavní soud ve věcech péče o nezletilé opakovaně poukazuje na nutnost použití takové interpretace účelu předběžného opatření v souladu s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, jejímž výsledkem rozhodně nemůže být minimální míra ochrany základních práv jako určitého standardu [srov. nález sp. zn. I. ÚS 618/05 ze dne 7. 11. 2006 (N 204/43 SbNU 279)], neboť v případě, kdy se soudní spor týká nezletilých dětí, je třeba vždy postupovat s ohledem na jejich ústavně chráněný zájem (srov. čl. 3 odst. 1 Úmluvy

o právech dítěte). Odnětí dítěte z péče rodičů je nejzávažnějším zásahem do rodinného života, a je proto nezbytné, aby toto opatření, jakož i prostředky dané právními předpisy k jeho realizaci byly správně interpretovány a následně aplikovány. To se však v projednávaném případě nestalo.

V dané věci je vedeno řízení o nařízení ústavní výchovy druhé stěžovatelky, která bezprostředně po svém narození byla na základě předběžného opatření odevzdána do péče kojeneckého ústavu, kde pobývá dosud. Důvodem pro uvedené opatření i prodloužení jeho platnosti byla skutečnost, že první stěžovatelka - matka nezletilá - se nacházela ve finanční nouzi a žila v nevyhovujících bytových podmínkách, nevhodných pro pobyt nezletilé, respektive nepodařilo se kvůli postoji matky objasnit, zda její osobní a sociální poměry umožňují, aby mohla o své dítě osobně pečovat. Soudy proto opakovaně dospěly k závěru, že je v zájmu dítěte, aby bylo umístěno (a nadále ponecháno) v kojeneckém ústavu, kde se mu dostává všestranné péče a kde se spolehlivě uspokojí jeho potřeby.

Nálezem Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2244/09 ze dne 20. července 2010 (viz výše) však byla předběžná opatření vydaná dle ustanovení § 76a o. s. ř. zrušena, přičemž bylo konstatováno nezákonné a neústavní pokračující odloučení dítěte od matky a jeho umístění v kojeneckém ústavu. Ústavní soud v citovaném nálezu mj. připomněl, že pro závěr, že osobnost matky neskýtá dostatečné záruky řádné péče o dítě, neměl obvodní soud dostatečnou oporu v obsahu spisu. Ze skutečnosti, že matka odmítala spolupracovat s pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, nelze usuzovat, že k dítěti nebude mít kladný vztah a především že nebude schopna se o něj postarat. Rovněž závěr soudu, že se nepodařilo zjistit, v jakých podmínkách bude matka o dítě pečovat, neshledal Ústavní soud za dostatečně odůvodněný, přičemž uvedl, že zájem dítěte, aby mělo zajištěnu kvalitní materiální péči, nemůže bez dalšího převážit nad jeho zájmem a právem, aby bylo vychováváno vlastními rodiči. Jinými slovy řečeno, odnětí dítěte rodičům z důvodu ohrožení na životě nemůže být v demokratické společnosti založeno pouze na srovnání předpokládané životní úrovně dítěte s úrovní, kterou by v rámci společnosti mohli dosáhnout jinde.

Závěry uvedeného nálezu se staly východiskem pro posouzení i nyní projednávané věci, neboť zrušená předběžná opatření byla opřena o stejné důvody, jež se staly základem pro vydání i nyní přezkoumávaného předběžného opatření, byť vydaného v režimu ustanovení § 102 o. s. ř. ve spojení s § 76 odst. 1 písm. b) o. s. ř., tj. o okolnost, že kvůli postoji matky se nepodařilo objasnit, zda její poměry umožňují, aby mohla o své dítě sama pečovat. Soudy proto dospěly k závěru, že je v zájmu dítěte, aby bylo ponecháno v kojeneckém ústavu, kde se mu dostává všestranné péče, a to až do doby, než matka prokáže, že je schopna o dítě plnohodnotně pečovat a má pro to vytvořeno slušné bytové a sociální zázemí.

Ústavní soud, obdobně jako v citovaném nálezu, je nucen konstatovat, že vazba mezi rodičem a dítětem je jedním z prvořadých předpokladů zdárného vývoje dítěte. Pro rodiče a dítě je možnost být spolu základním prvkem rodinného života. Opatření, která jim v tom brání, představují zásah do práva na rodinný život (srov. čl. 32 odst. 4 Listiny). Takový zásah ze strany státu je možný, jen je-li nezbytný a v souladu se zákonem; nezbytnost znamená, že zásah je založen na naléhavé společenské potřebě, která je přiměřená sledovanému legitimnímu cíli - ochraně zájmu dětí. Jde zejména o případy, kdy děti byly vystaveny násilí nebo špatnému zacházení, kdy byl zjištěn nedostatek citového zázemí nebo znepokojivý zdravotní stav u rodičů (srov. např. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věci Wallová a Walla proti České republice ze dne 26. října 2006, Havelka a ostatní proti České republice ze dne 21. června 2007). Odnětí dítěte z péče matky tak představuje až nejkrajnější opatření, které lze uplatnit pouze v nejvážnějších případech, a musí se tedy opírat o dostatečně závažné argumenty motivované zájmem dítěte [srov. nálezu Ústavního soudu ze dne 20. července 2010 sp. zn. IV. ÚS 2244/09 (N 146/58 SbNU 227)].

Zásah soudu, který stěžovatelce odňal možnost, aby po porodu pečovala o své dítě, a který trvá doposud, je v tomto ohledu nepřiměřený. Stěžovatelce nebyla vůbec dána možnost, aby prokázala, jak by se o nezletilou byla schopna postarat. Příslušné orgány ani soud přitom nedisponovaly žádnými konkrétními poznatky, jimiž by bylo možno takový postup odůvodnit. Ač měly jednoznačně doloženo, že první stěžovatelka měla (a stále má) o své dítě zájem, neboť z důkazů obsažených ve spisovém materiálu vyplývá, že dceru několikrát týdně navštěvovala (první měsíce ji kojila) a činí tak doposud, má k ní velmi dobrý vztah, stejně jako dcera k ní, a od samého počátku velmi intenzivně usiluje o to, aby o ni mohla pečovat osobně, napadené opatření (stejně jako předcházející) je opakovaně odůvodňováno pouze neosvědčením řádných bytových a sociálních podmínek matky a její nepřizpůsobivou osobností, což jsou okolnosti, které automaticky neznačí její neschopnost zajistit dítěti adekvátní péči a nesvědčí o vážném ohrožení příznivého vývoje dítěte. Jinými slovy, nelze presumovat výchovnou nezpůsobilost matky a ohrožení příznivého vývoje dítěte toliko ze zjištění, že se matka odmítá podrobit šetření ohledně svých bytových a sociálních podmínek. Ani případné zjištění o nevyhovujících sociálních a bytových podmínkách bez patřičně nabídnuté pomoci příslušných orgánů (viz čl. 18 odst. 2 Úmluvy

o právech dítěte) by však dle přesvědčení Ústavního soudu samo o sobě nenaplnilo předpoklady pro odejmutí nezletilé první stěžovatelce (srov. též stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2010 sp. zn. Cpjn 202/2010).

Argumenty obecných soudů, o něž opřely nutnost ponechání nezletilé v zařízení, se jeví nedostatečnými i v kontextu s dalšími zjištěnými skutečnostmi, které jsou obsaženy ve spisu, byť k nim soud v době rozhodování nemohl přihlídnout. První stěžovatelce se totiž dne 27. září 2010 narodilo další dítě (syn L.), o kterého stěžovatelka pečuje osobně. Ze spisového materiálu přitom nevyplývá, že by k péči o něho měly příslušné orgány nějaké výhrady, byť ani v jeho případě se nepodařilo zjistit, kde se s ním matka fakticky zdržuje. Naopak součástí spisu jsou zprávy dětského lékaře z 11. října 2010, 14. března 2011 a 11. dubna 2011 hodnotící péči matky o syna pozitivně. Za dané situace si Ústavní soud musí položit otázku, co vede příslušné orgány k postupu, kdy za stejných osobních, sociálních a bytových podmínek u matky trvají v případě nezletilé A. na nutnosti jejího ponechání v dětském centru, zatímco u nezletilého L. k takovému kroku vůbec nepřikročily.

Pokud kolizní opatrovník ve druhém vyjádření navrhl, aby byla nezletilá ponechána v dětském centru, Ústavní soud k jeho vyjádření nemohl přihlížet, neboť se opírá o argumenty, které jsou pro posouzení dané věci irelevantní.

Vzhledem k výše uvedenému nutno uzavřít, že obecné soudy interpretovaly podmínky pro vydání předběžného opatření ve věci péče o nezletilou A. v rozporu s ústavně chráněným zájmem nezletilé garantovaným čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, neboť rozhodly o jejím ponechání v zařízení, aniž pro to existovaly relevantní zákonné důvody. Svá rozhodnutí tak zatížily libovůlí, čímž porušily právo stěžovatelek na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Konstituováním pokračujícího odloučení dítěte od matky bez náležitých podkladů současně porušily ústavně zaručené právo stěžovatelek na respektování soukromého a rodinného života dle čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života dle čl. 10 odst. 2 Listiny ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny a zejména též dle čl. 9 a 18 Úmluvy o právech dítěte.

Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 9 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

Návrh, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadených rozhodnutí a nařídil, aby osoba mající nezletilou stěžovatelku ve své péči ji neprodleně vydala do péče první stěžovatelky, je s ohledem na výsledek řízení bezpředmětný.

Pokud bylo dále navrženo, aby náklady zastoupení stěžovatelek v řízení před Ústavním soudem zaplatil stát, Ústavní soud se tímto návrhem nemohl zabývat, neboť nebylo doloženo kompletní potvrzení o aktuálních majetkových poměrech stěžovatelek ani doklad o přiměřených nákladech zastoupení.